

<https://doi.org/10.62837/2024.11.477>

SAMİRƏ ARİF QIZI MƏMMƏDOVA
ADU
samiramammadova23@gmail.com

**U. SOMERSET MOEMIN MILAD TƏTİLİ:
GÜNAHSIZLIQ VƏ SƏRT REALLIQ QARŞIDURMASI"**

Açar sözlər: Moem yaradıcılığı, həyat, roman, dünyagörüşü, sərt ideologiya, mavi gözlü

Key words: Moem's creativity, life, novel, worldview, radical ideology, blue-eyed

Ключевые слова: Творчество Моэма, жизнь, роман, мировоззрение, радикальная идеология, голубоглазый

Görkəmli ingilis dramaturqu və hekayə yazarı Uilyam Somerset Moemin yaradıcılığı aydın, bəzəksiz üslubu, kosmopolit şəraiti və insan təbiətinin fərasətli anlayışı ilə səciyyələnir. O, 1874-cü ilin yanvar ayında Paris şəhərində anadan olmuşdur. Artıq on yaşında ikən hər iki valideynini itirən incə və həssas qəlbli oğlanın uşaqlığı heç də xoşbəxt keçməmişdir. O, Kent şəhərində keşiş olan soyuq təbiətli əmisi Henri Makdonald Moemin himayəsində böyümüşdür. On beş yaşından başlayaraq kiçik hekayələr yazmağa başlamış Moem gizli şəkildə yazıçı olmağı arzulayırdı. Almanıyanın səfalı guşəsi olan Heydelberq şəhərində bir il ərzində təhsil almış, opera bəstəkarı Cəkomo Meyerberin bioqrafiyasını yazmışdır. Böyük Britaniyaya qayıtdıqdan sonra Londonda həkimlik təhsili almış və ixtisaslaşmışdır, lakin 1897-ci ildə ilk romanı "Lambetli Liza" (Liza of Lambeth) böyük uğur qazandıqdan dərhal sonra tibbi praktikadan imtina etmişdir. Sonrakı onilliklərdə yazıçı bir çox roman, pyes və qısa hekayə ilə yanaşı səyahət kitabları, esse, ədəbi tənqid və iki avtobioqrafik əsər dərc etdirmişdir. Əsərləri arasında ən məşhurları "Ay və qara qəpik" (The moon and Sixpence), Xanım Kreddok (Mrs. Craddock), Teatr (Theatre), "İnsan əsarəti" (Of Human Bondage) "Yazıçının Dəftəri" (A writer's notebook) Sehrbaz (The Magician) "Yarpağın Titrəyişi" (The trembling of a leaf), "Qəhrəman" (The Hero) kitablarıdır. "Milad Tətili" onun az tanınan romanlarından biridir və 1939-cu ildə nəşrdən çıxmışdır. Əsərin süjeti, həmçinin cəmiyyətin fərqli təbəqələrinin və dövrün siyasi-ideoloji gərginliyinin bir panoramasını təqdim edir.

"Milad Tətili" (Christmas Holiday) romanının adı oxucuda yüngül və əyləncəli bir hekayə gözləntisi yaradır, lakin 23 yaşlı, mavi gözlü londonlu Çarli Meyson Parisə çatdığı andan etibarən süjetin o qədər də xoşbəxt olmayacağı oxucuya aydın olur. Səyahət Çarlinin atasından oğluna bir hədiyyədir – Kembric Universitetini bitirdikdən sonra ailə biznesində mühasib olaraq tam bir il ərzində söylə çalışmasının mükafatıdır. Çarli üçün bu səfər bir əyləncə və macərə vəd edirdi.

Romanın əvvəlində Çarli saf, həyatın çətinliklərindən uzaq böyümüş bir gəncdir. Parisə səyahəti onun üçün xoş və yüngül bir macərə kimi görünür. Lakin hadisələr irəlilədikcə, onun həyat və insanlar haqqında təsəvvürləri dəyişir. Bu, utancaq gəncin Parisə sənətsevər ailəsi ilə birlikdə deyil, tək başına ilk səfəridir. O, iki ildən sonra ən yaxın və yeganə məktəb dostu Simonu yenidən görməyi və sevgi şəhərində əyləncəli vaxt keçirməyi səbirsizliklə gözləyir. Lakin ilk məyusluq artıq dəmir yolu vağzalında baş verir. Çarli çox pərişan olur, çünki Simon onu qarşılamamağa gəlmir.

Məlum olur ki, Simon Çarlinin gəlişində onu qarşılamamaq üçün xüsusi səy göstərmişdir. Onun bu davranışı sərt, kinayəli və vicdansız təbiəti ilə tamamilə uyğundur – məhz bu xasiyyətinə görə Çarlinin anası həmişə onu bəyənməyib və nə üçün mehriban, şən oğlunun onu bu qədər heyranlıqla qəbul etdiyini anlamaqda çətinlik çəkib. Xarici müxbir olaraq çalışmaq Simonun xarakterini daha da sərtləşdirib, çünki o, yalnız özünü idarə etməyi bacaran insanların başqalarına üstünlük qazana biləcəyinə inanır. Şam yeməyi zamanı o, sadəlövh dostu Çarliyə izah edir ki, öz gücünü, ritorikasını daha da inkişaf etdirmək və zəifliyindən, insanpərvərliyindən tamamilə qurtulmaq niyyətindədir.

O, təhqirə, diqqətsizliyə və istehzaya qarşı laqeyd qalmaq üçün tam mənəvi təcridə can atır. Onun məqsədi məğlubedilməz bir iradə formalaşdırmaqdır; buna nail olmaq üçün özünü inkar etmək yolunu seçib. Bu yanaşmada dostluq və ya digər insani münasibətlərə yer yoxdur. Simon nəyə görə özünü həyatın xoş anlarından məhrum etdiyinə birbaşa cavab vermir, lakin Çarli onun kommunizm ideyalarına güclü bağlılığını bilir və aydındır ki, Simon "əhəmiyyətli bir həyat" adlandırdığı bir şeyə nail olmaq istəyir. [2,41]

Başqaları Simonun radikal fikirlərindən sarsıla bilərdi, lakin Çarli dostluqlarından əl çəkmir və onun dediklərinə ciddi əhəmiyyət vermir. Şam yeməyindən sonra onlar "Sérail" adlı bir gecə klubuna gedirlər.[1,29] Burada bir zamanlar yaxşı nəsildən olan qızlar geniş şalvar geyinmiş, başlarına kiçik türban taxmış və bədənlərinin yuxarı hissəsi açıq şəkildə varlı müştəriləri əyləndirirdilər. Çarli öyrənir ki, bu qızları yoxsulluq fahişəliyə sürükləyib və Simonun təşəbbüsü ilə o, "Şahzadə Olqa" adlandırılan qızlardan biri ilə tanış olur. Əsərin kulminasiyası məhz bu iki gəncin bir biri ilə tanışlıq anında baş verir. Lidiya(Olqa) Rus İnkilabından sonra qaçqın düşmüş və yoxsulluq ucbatından digər qadınlar kimi fahişəliyə sürüklənmiş gənc bir qadındır.O zaman Çarli qalan tətlini bu gənc , rus mühacir qız ilə keçirəcəyini bilmir.Çarli, Lidiya ilə ünsiyyət qurduqca onun həyat hekayəsini öyrənir. Lidiya ona öz faciəvi keçmişini və həyatının çətinliklərini danışır.[4,67]

Lidiya ilə münasibətləri Çarlını reallıqlarla üz-üzə qoyur. O, dünyanın "qaranlıq" tərəfini görərək yetkinləşir. Çarli cəmiyyətin "günahsız" və "xəbərsiz" təbəqəsini təmsil edir. Onun mavi gözləri və sakit təbiəti bu obrazı vurğulayır.

Əsəri oxuduqca Simonun sərt, egoist xarakterli olması artıq oxucuya ağah olur. Simonun həyatı və düşüncələri onun fanatik dünyagörüşünü formalaşdırıb. O, kommunizmin ideallarına inanır və "əhəmiyyətli həyat" üçün şəxsi duyğularını qurban verir. Simonda empatiyanın olmaması, onun soyuq təbiəti əsərin ziddiyyətli xarakterlərindən birini yaradır. O, gələcək demoqoqların və ideologiyanın kor-koranə tərəfdarlarının prototipidir. Onun ritorikası və özünü təcrid etməsi, totalitar rejimlərin yaranmasını xatırladır. Simonun xarakteri vasitəsilə Moem cəmiyyətin ideoloji fanatizmini və fərdi şəfqətsizliyini tənqid edir.

Lidiya obrazı əsərdə oxucuya qurban obrazı kimi təsvir edilir. Dəqiq desək, Lidiya əsərin ən faciəvi obrazıdır. Onun keçmişi Çarlını sarsıdır və romanın dramatik xəttini gücləndirir. Simonun "güc və təcrid" ideyalarının əksinə, Lidiya məzlum və əzabkeş insanların təmsilçisidir. O, həm də insanların ideoloji mübarizələrdə qurban getdiyini göstərir. Onun sədaqəti və əzabkeşliyi dünyadakı ədalətsizliklərin bir alleqoriyasıdır. Lidiya Çarlinin həyatında böyük rol oynayır. Çarlinin dünyagörüşünü dəyişərək o, həyatın xoşbəxt və nağılvəri olmadığını göstərir. Oxucu getdikcə Çarlinin dəyişməsinin şahid olur və bu dəyişiklik vasitəsilə əsərin əsas mesajını qavrayır. Roman, Çarlinin "günahsızlıqdan yetkinliyə" keçidini təsvir edir. [5,19]

Əsərin düyün nöqtəsində oxucu Çarlinin Simona qarşı fərqli baxışını görür. Çarli artıq dostu Simona daha tənqidi yanaşır. Onun fanatik fikirləri və soyuq münasibəti Çarliyə qərribə və qorxulu gəlir. Beləliklə biz əsər boyunca insan təbiətinin həqiqətləri və cəmiyyətin ikiüzlülüyü ilə qarşı-qarşıya dururuq.

Öz dövrünün tənqidçiləri U. Somersət Moem nəsrini sadə və klişelərlə dolu adlandırmışdılar. Əslində "Milad Tətili" sadə dildə, gündəlik lüğətlə yazılmışdır ki, bu da onun oxunuşunu asanlaşdırır.[2.34] Eyni zamanda, bu, qismən simvolist bir dövr əsəridir ki, onun bütün əhəmiyyətini yalnız keçmiş haqqında, xüsusən də 1917-ci ildə Rusiya İnqilabının başlanğıcı ilə romanın 1939-cu ildə yazıldığı il arasında, dünyada bir neçə faşist və ya digər amansız rejimlərin yaranmasına şahid olan illər barədə kifayət qədər məlumata sahib olanlar aşkar edə bilər. Başqa bir böyük müharibə başlamaqda idi, lakin geniş ictimaiyyət bu fikri kənara ataraq, xüsusilə Avropada və Almaniyada baş verənləri görməməzlikdən gəlməyi üstün tutdu. [3,67]

Qaranlıq, soyuq gözləri ilə Simon, demagoq və ya diktatorun, yaxud ən azından Nürnberqdə məhkum edilmiş soyuqqanlı icraçıların obrazıdır. Digər tərəfdən, xoşbəxt təbiətli, mavi gözləri ilə Çarli, yalnız qorunan həyatlarını bilən və dünyaya yalnız öz təcrübələrinin gül rəngli eynəklərindən baxan günahsız kütlələri təmsil edir. Olqa, əslində Lidiya, böyük mavi gözləri ilə bütün illüziyalarını itirmiş

və günahsız olsa da, amansızların cinayətlərinin əvəzini ödəməyin öz vəzifəsi olduğuna inanan əzabkeş qəhrəmanı təmsil edir. Onun davam edən sədaqəti ağılsız görünə bilər. O, həmçinin, Çarli kimi insanların artıq görməzlikdən gələ bilməyəcəyi acınacaqlı reallığın bir alleqoriyası kimi də qəbul edilə bilər." [4,43] Əsərdə Simonun eqoist ideologiyası ilə Lidiya və Çarlinin insaniliyi və zəifliyi toqquşur. Simon obrazı, müasir cəmiyyətdə "zəiflik" hesab edilən şəfqət və empatiyanı rədd edənləri göstərir. Halbuki əsərin dərin ismarıcı məhz şəfqətin və insani bağların əhəmiyyətini vurğulamaqdır. Moem öz oxucusunu düşünməyə vadar edir: "Soyuqqanlı olmaq güc deyil, insan olmaqdır". [2,54] Bu, xüsusilə müasir iş dünyasında və gündəlik həyatda çox önəmlidir. Moem, insan münasibətlərini, şəfqətin və fanatizmin toqquşmasını, ideologiyanın fərdi həyatlara təsirini süjet xətti boyunca ustalıqla işləyir. [6,32]

Çarli isə müasir oxucuların çoxunu təmsil edir: o, qayğısız və təhlükəsiz bir dünyada böyüyüb, reallığın sərt üzünü görməyib. Lidiya ilə tanışlıq onun dünyagörüşünü dəyişir və ona "təhlükəsiz zonadan" çıxaraq daha geniş dünyanı görməyi öyrədir. Moem burada da müasir oxucuya mesaj verir: "Dünyada baş verən ədalətsizliklərə göz yummaq əvəzinə, məsuliyyət götürmək və dəyişiklik yaratmaq lazımdır."

Romanı oxuduqca, insan varlığının həm işıqlı, həm də qaranlıq tərəflərini açıq şəkildə görmək olur. Çarli kimi saf, günahsız gənclərin dünyaya uşaqqasına və optimist yanaşması, Lidiya və Simon kimi obrazlarla üzləşəndə sarsılır. S. Moem müasir oxucuya cəmiyyətin gözdə tutulmuş həqiqətləri göstərir: yoxsulluq, mühacirət, zorakılıq və sosial ədalətsizlik. Bu, müasir dövrdə də aktualdır. Texnologiya və rifah içində yaşayan cəmiyyətlər dünyanın acı həqiqətlərinə laqeyd qalaraq "gözlərini yummağa" üstünlük verirlər, insanlar getdikcə daha çox tənhaləşir və mənəvi boşluğa düşürlər. Romanın sonu oxucunu düşünməyə vadar edir: Lidiya obrazı dünyada baş verən ədalətsizliklərin və fərdi faciələrin təcəssümü olaraq qalır. Simon isə öz fanatizmi ilə gələcəkdə totalitar və sərt ideologiyaların təmsilçisi obrazını xatırladır.

Moem oxucularına çağırış olaraq insanları tarixdən dərs almağa, fanatizmin təhlükələrini dərk etməyə, həqiqətlə üzləşməkdən qorxmamağa, rahat həyatın sərhədlərindən çıxaraq dünyada baş verən ədalətsizliklərə biganə qalmamağa çağırır. Moemin bu tövsiyələri müasir oxucu üçün dərin, çoxşaxəli və düşündürücüdür. O, bizi insan olmağa, daha mərhəmətli və vicdanlı davranmağa dəvət edir.

Gördüyümüz kimi, U. Somerset Moemin "Milad Tətili" romanı düşünmək üçün çox şey təklif edir. Romanın tematik çalarları və obrazlarının qarşılıqlı münasibətləri müasir dövrümüzdə də aktuallığını qoruyur. Bu əsər vasitəsilə Moem bir neçə vacib mövzu və ismarıcı müasir oxuculara çatdırır: Müasir oxucu üçün bu, xəbərdarlıq mesajıdır: "Sözlərə aldanmayın, həqiqəti və əsl dəyərləri axtarın." [7,58]

Ədəbiyyat Siyahısı:

1. Maugham, W. Somerset. Christmas Holiday. 1939.
2. Moem, William Somerset. The Summing Up. 1938.
3. Briggs, John. W. Somerset Maugham: A Life. 1980..
4. Owen, David. W. Somerset Maugham: A Study of the Novels. 1974.
5. Tinker, Chauncey. The Novels of W. Somerset Maugham. 1945.
6. Kershaw, Alistair. The Life and Works of W. Somerset Maugham. 2002..
7. Lyon, Peter. Maugham: A Biography. 1977

САМИРА МАММАДОВА

РЕЗЮМЕ

"РОЖДЕСТВЕНСКИЕ КАНИКУЛЫ" У. СОМЕРСЕТА МОЭМА: ПРОТИВОСТОЯНИЕ НЕВИННОСТИ И СУРОВОЙ РЕАЛЬНОСТИ"

Статья посвящена противостоянию невинности и суровой реальности в романе У. Сомерсета Моэма «Рождественские каникулы». Этот роман призывает читателя к духовному пробуждению и переосмыслению своей жизни и ценностей. С одной стороны, он отражает влияние политических и идеологических потрясений начала XX века. Радикальные взгляды Симона и то, как люди вроде Лидии становятся жертвами этих идеологий, показывают уроки, которые стоит извлечь из истории.

И в современную эпоху радикальные идеологии, фанатизм и социальная несправедливость всё ещё остаются актуальными. В произведении сталкиваются жёсткая, эгоистичная и фанатичная идеология Симона с человечностью и слабостью Лидии и Чарли. Роман считается произведением, которое отражает социальный и политический контекст времени своего издания. Он вызвал как положительные, так и отрицательные реакции, став предметом обсуждений, посвящённых литературному мастерству Моэма и его повествовательному стилю. Это произведение передаёт читателям послание о необходимости столкнуться с горькими сторонами жизни, понять сложность человеческой природы и подчеркнуть важность реагирования на несправедливость общества. Моэм призывает своих читателей не оставаться равнодушными к этим вопросам и учиться на уроках истории. «Как бы мы ни развивались, человеческая природа остаётся неизменной. Трагедии истории могут повториться».

SAMIRA MAMMADOVA

SUMMARY

**W.S.MAUGHAM'S "CHRISTMAS HOLIDAY: A CLASH OF
INNOCENCE AND HARSH REALITY"**

The article investigates the clash between innocence and harsh reality in W. Somerset Maugham's novel *Christmas Holiday*. This novel invites readers to a moral awakening and to re-evaluate their lives and values. On one hand, it reflects the impact of the political and ideological upheavals of the early 20th century. Simon's radical ideas and the plight of individuals like Lydia, who fall victim to these ideologies, provide lessons from history. Even in the modern era, radical ideologies, fanaticism, and social injustices persist. The novel contrasts Simon's harsh, selfish, and fanatical ideology with the humanity and vulnerability of Lydia and Charley.

The novel is regarded as a work that reflects the social and political context of its time. Its publication generated both positive and negative reactions, leading to discussions about Maugham's literary skill and narrative style. This work delivers a message encouraging readers to confront the bitter realities of life, understand the complexity of human nature, and emphasize the importance of responding to societal injustices. Maugham calls on readers not to remain indifferent to these issues and to learn from history: "No matter how much progress we make, human nature does not change. The tragedies of history may repeat again."

Rəyçi: Sevinc Zeynalova
Filologiya elmləri doktoru,prof